

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้จากปันทุนมลายูปาตานีเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้และคุณค่าของปันทุนมลายูปาตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สังเคราะห์องค์ความรู้ในปันทุนมลายูปาตานีในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเสนอรูปแบบการนำปันทุนมลายูปาตานีในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. สรุปผล

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้แยกสรุปออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

1.1 สถานการณ์การใช้ปันทุน

ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้ปันทุนอย่างกว้างขวางในสังคมมลายูปาตานีในอดีต เป็นการใช้ปันทุนเพื่อการสื่อสารถ่ายทอดความคิดความรู้สึกและให้การอบรมขัดเกลาสังคม โดยนำมาใช้ในหลายๆ โอกาสและทุกระดับชั้นในสังคม ดังปรากฏจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน และตัวอย่างปันทุนที่รวบรวมมาได้จากการขบร้องของผู้รู้ปันทุนในชุมชนจำนวน 409 ปันทุน ซึ่งมีเนื้อหาที่หลากหลายถึง 18 ประเภท คือ ปันทุนอบรมสั่งสอน ปันทุนจริยธรรม ปันทุนเด็กๆ ปันทุนเปรียบเทียบ ปันทุนประเพณีและวิถีชีวิต ปันทุนผจญภัย ปันทุนสนุกสนานและการละเล่น ปันทุนสุขภาพิต ปันทุนศาสนาและความเชื่อ ปันทุนความรัก ปันทุนพบปะทักทาย ปันทุนอำลา ปันทุนประวัติศาสตร์ ปันทุนวาสนา ปันทุนเสียดสี ปันทุนการต่อสู้ ปันทุนชอบใจ ปันทุนปริศนาคำทาย และมีลักษณะหรือฉันทลักษณ์การประพันธ์ 5 ลักษณะ คือ ปันทุนสองวรรค ปันทุนสี่วรรค ปันทุนหกวรรค ปันทุนต่อเนื่อง และปันทุนแนวบทเพลง

ขณะที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับปันทุน ประกอบด้วย ผู้รู้ปันทุน และผู้รู้วรรณกรรมมลายู พบมีน้อยมากในปัจจุบัน โดยผู้รู้ปันทุนส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ คืออายุ 60 ปีขึ้นไป และพบผู้รู้ปันทุนในวัยต่ำกว่า 60 น้อยมาก ผู้รู้ปันทุนที่พบมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่สามารถขบปันทุนได้อย่างเดียว ไม่ถนัดในการประพันธ์ปันทุนเอง เป็นกลุ่มที่รับการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะจากบรรพบุรุษ ปันทุนที่ได้จากกลุ่มนี้เป็นปันทุนดั้งเดิม หรือปันทุนคลาสสิกเกือบทั้งหมด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้รู้ที่สามารถ

ขับบทป็นต้นที่มีอยู่เดิมได้และสามารถประพันธ์บทป็นต้นใหม่ด้วยตนเองได้ด้วย ผู้รู้กลุ่มนี้เรียนรู้ป็นต้นทั้งจากบรรพบุรุษและมีโอกาสได้เรียนรู้ป็นต้นในรูปแบบวิชาการจากระบบโรงเรียนและสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่

เฉกเช่นเดียวกับผู้รู้วรรณกรรมมลายู พบมีน้อยมากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นกัน ผู้รู้วรรณกรรมมลายู เกือบทุกท่านได้เรียนรู้วรรณกรรมมลายูจากในประเทศเป็นพื้นฐาน และเรียนรู้จนชำนาญการจากต่างประเทศ ที่มีการใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการ คือ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไนดารุสซาลาม ผู้รู้วรรณกรรมมลายู ถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมจัดการ และถ่ายทอดองค์ความรู้ป็นต้นให้คงอยู่ในสังคมมลายูปาดานีต่อไป ในลักษณะการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนวรรณกรรมมลายูในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

ส่วนการนำป็นต้นไปใช้เป็นวิถีชีวิตเฉกเช่นอดีต ในปัจจุบันมีน้อยมาก คนรุ่นใหม่ไม่สามารถจดจำหรือประพันธ์ขึ้นมาใหม่ได้ ยกเว้นคนที่เรียนวรรณกรรมมลายูมาโดยเฉพาะ บทป็นต้นดั้งเดิมที่เคยสืบทอดกันมาหลายอายุคน ได้ทยอยสูญหายไป พร้อมกับกับการจากไปของเหล่าผู้รู้ป็นต้น เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจจะเรียนรู้รับการถ่ายทอด ภาวการณ์เช่นนี้สามารถเรียกได้ว่า ป็นต้นดั้งเดิมอยู่ในภาวะการขาดตอนในการสืบทอด กลไกการสืบทอดป็นต้นโดยสถาบันครอบครัว และวิถีชีวิตในชุมชนได้แปรเปลี่ยนไป พร้อมๆ กับการรับค่านิยมสมัยใหม่จากวัฒนธรรมกระแสหลัก ผ่านระบบการศึกษา และสื่อเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้คนในสังคมเพิกเฉยต่อมรดกทางปัญญาของตนเอง โดยมุ่งให้ความสนใจต่อค่านิยมสมัยใหม่ในด้านเดียว ผลักดันให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นมลายูในที่สุด การสูญหายของป็นต้นมลายูปาดานีไม่เพียงแต่เป็นการสูญหายของบทกลอนอันไพเราะเท่านั้น แต่หมายถึงการสูญหายของภูมิปัญญา คติสอนใจ วัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์ และ สภาพแวดล้อมของสังคมมลายูในอดีตอย่างประเมินค่ามิได้

ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งมีสถาบันทางสังคม ในรูปของโรงเรียนตาดีกา และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่มีการสอนรายวิชาภาษามลายูอยู่ด้วย พบมีการสอนป็นต้นอยู่บ้างแต่นับว่าน้อยมาก ผู้สอนส่วนมากไม่ได้มีความชำนาญด้านภาษามลายูโดยตรง แต่ถือว่าเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการธำรงรักษาภาษามลายูและอัตลักษณ์ด้านอื่นๆ อีกประการหนึ่งกระแสการตื่นตัวของประชาคมอาเซียน ซึ่งประชากรเกินครึ่งใช้ภาษามลายู จึงมีการเปิดสอนภาษามลายูอย่างกว้างขวางในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดกลุ่มเยาวชนและนักศึกษาที่มีความสนใจด้านภาษา รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมภาษาและวรรณกรรมมลายูมากขึ้น ซึ่งได้ผลตอบรับจากสังคมเป็นอย่างดี

ส่วนการฟื้นตัวของป็นต้นในสังคมมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ด้านที่สำคัญ คือ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ป็นต้น กลุ่มผู้รู้วรรณกรรมมลายู และกลุ่มนักศึกษาภาษามลายูและวรรณกรรมมลายู ในปัจจุบันพบมีการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูในสถาบันระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อย่างแพร่หลาย แต่มีการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมมลายูโดยตรงน้อยมาก 2) ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลป็นต้น ในปัจจุบันพบมีการรวบรวมและศึกษาวิจัยอยู่น้อยมาก และ 3) ปัจจัยด้านกิจกรรมส่งเสริมการใช้ พบยังขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมและองค์กรที่รับผิดชอบที่เข้มแข็ง ปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้มีความเกี่ยวโยงกัน จึงจำเป็นต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ

1.2 คุณค่าของป็นต้น

ด้านคุณค่าของป็นต้นมลายูปาตานี ได้วิเคราะห์ในสี่ประเด็น คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ คุณค่าด้านสังคม และคุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ พบว่าป็นต้นมีความไพเราะทั้งที่เกิดจากรสคำ ด้วยการคัดสรรคำที่สัมผัสเสียงทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน การเลียนเสียงธรรมชาติ และความไพเราะจากรสความ มีการใช้คำที่มีความหมายกระชับ ชัดเจน การใช้สำนวนโวหาร การอุปมา อุปมัย สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง กระแทกอารมณ์ กระเทือนจิตใจ และกระทบความรู้สึก แต่จะหลีกเลี่ยงในลักษณะการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่จะใช้ธรรมชาติแวดล้อมเป็นผู้ถ่ายทอดสื่อความแทน

คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ พบว่าป็นต้นมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เด่นชัด คือ การอบรมขัดเกลาคน ในเนื้อหาป็นต้นเต็มไปด้วยคุณค่าในด้านต่างๆ คือ คุณค่าด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณค่าด้านศาสนา คุณค่าด้านความสามัคคี คุณค่าด้านการให้การศึกษา คุณค่าด้านการรักษาอัตลักษณ์ คุณค่าด้านการเยียวยาและน้อมน้าวจิตใจ และด้านอื่นๆ ล้วนมีประโยชน์ต่อการเป็นสื่อถ่ายทอดคำสั่งสอนเพื่อพัฒนาคน และสังคมที่ตั้งอยู่บนอัตลักษณ์ทางภาษาและวิถีการอบรมขัดเกลาสังคมแบบมลายู

คุณค่าด้านสังคม พบว่าป็นต้นมีบทบาทในการจรจรสังคมมลายูมาอย่างยาวนาน ด้วยการให้แนวคิด การให้คติเตือนใจ การแสดงให้เห็นถึงชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสอดแทรกไว้ในบทประพันธ์อย่างแนบเนียน

คุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่าบทป็นต้นสามารถให้ทั้งความบันเทิง และข้อคิดในเนื้อหาสาระ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสาร และด้านการใช้เพื่อความบันเทิงและการละเล่น

1.3 องค์ความรู้จากปันทุน

ปันทุน เป็นวรรณกรรมจรรโลงสังคมที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นมลายู ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) ปันทุนเป็นวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวมลายู 2) ปันทุนครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้ในทุกระดับชั้นของสังคม และ 3) ปันทุนถูกนำมาใช้ในทุกสถานที่และโอกาสในสังคม

จากการศึกษาบทปันทุนที่รวบรวมได้ในการวิจัยในครั้งนี้ ค้นพบองค์ความรู้มากมายในบทปันทุน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ศาสนาและความเชื่อ รวมทั้งด้านภาษามลายูและวรรณกรรมมลายู ซึ่งเมื่อนำมาสังเคราะห์ด้วยทฤษฎี Pengkaedahan Melayu (หลักการนิยามความเป็นมลายู) สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ปันทุนกับสุนทรียภาพทางภาษาในการขัดเกลาสังคมของชาวมลายู ปันทุนเป็นวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวมลายู ครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้ในทุกระดับชั้นของสังคม และเป็นวรรณกรรมที่ถูกนำมาใช้ในทุกสถานที่และโอกาสในสังคม โดยมีลักษณะการพูดอ้อมค้อม พูดเปรียบเปรย อุปมาอุปมัย ใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวสื่อถึงสิ่งที่ต้องการบอก ซึ่งชาวมลายูถือว่า เป็นการสื่อสารอย่างสุภาพ มีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ การใช้คำที่มีความนุ่มนวล การระมัดระวังความรู้สึกของผู้อื่น ความเกรงใจ เคารพ และให้เกียรติผู้อื่น ถือเป็นกาลเทศะที่ชาวมลายูยึดถือเป็นอย่างมาก การรู้จักสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส กว่า และผู้ใหญ่ให้ความรักใคร่เอ็นดูเด็กๆ เป็นความสมดุลของการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ลักษณะการให้การอบรมสั่งสอนหรือการตักเตือนที่ปรากฏในปันทุนที่มีคุณภาพ จึงมักมีช่องว่างหรือช่วงห่างระหว่างสิ่งที่ต้องการสื่อกับความรู้สึกของคนรับสื่อ ช่วงห่างดังกล่าวนี้มักจะใช้สภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นตัวกันความรู้สึกและขณะเดียวกันก็เป็นตัวนำสื่อบอกความมุ่งหมายที่ต้องการ

2) ปันทุนกับบทบาทในการธำรงรักษาวัฒนธรรมมลายู ประกอบด้วย (1) ปันทุนถูกใช้ในกิจกรรมทางสังคมมลายูในด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และ ประเพณี (2) ปันทุนเป็นสื่อการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้สึก และความต้องการ (3) ปันทุนเป็นสื่อสร้างความบันเทิง สนุกสนาน (4) ปันทุนเป็นสื่อการอบรมสั่งสอนเพื่อขัดเกลาสังคม และ (5) ปันทุนเป็นสื่อสะท้อนแนวคิด ทศนคติในสังคมมลายู

3) ปันทุนกับการเสริมสร้างค่านิยมในหลักศาสนา วรรณกรรมปันทุนส่วนมากมีเนื้อหาในลักษณะการเชิญชวนสู่ความดี ทั้งความดีตามค่านิยมในศาสนาอิสลาม และค่านิยมอื่นๆ ในสังคม จากการศึกษาเนื้อหาของปันทุนในด้านผู้ฟัง (Audience) หรือผู้รับสาร ซึ่งประกอบด้วยปันทุนสำหรับเด็ก ปันทุนคนหนุ่มสาว และปันทุนวัยผู้ใหญ่ พบว่าปันทุนทั้ง 3 ระดับวัยดังกล่าว ได้สอดแทรกหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไว้อย่างมากมาย โดยการสอดแทรกค่านิยมอิสลามในบทปันทุนมลายู ปาตานีเกิดจากบริบทแวดล้อมของสังคมมลายูปาตานีที่รับอิสลามมาอย่างยาวนานจนหยั่งรากลึกในสังคมชาวมลายูปาตานี เปลี่ยนความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย จากฮินดู-พุทธสู่อิสลาม รวมทั้งการ

รับอิทธิพลภาษาอาหรับในฐานะภาษาของพระคัมภีร์อัลกุรอานมาด้วยมากมาย บริบทแวดล้อมของความเป็นอิสลามดังกล่าวได้ซึมซับสู่แนวคิดของนักประพันธ์วรรณกรรม จนเกิดการผลิตและถ่ายทอดวรรณกรรมมลายูแนวอิสลามอย่างมากมาย เช่นเดียวกันกับป็นต้น แม้เป็นวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวมลายูที่มีมาก่อนอิสลาม ก็ได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาสู่ความเป็นอิสลาม ขณะเดียวกันบทป็นต้นที่มีเนื้อหาขัดกับหลักศาสนาอิสลามก็ถูกทอดทิ้งไป ป็นต้นได้สอดแทรกค่านิยมอิสลามโดยทางอ้อมมากกว่าการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่ป็นต้นเน้นการขัดเกลาสังคมอย่างนุ่มนวลบนพื้นฐานของบริบทแวดล้อมของสังคมในขณะนั้น เป็นการผสมผสานค่านิยมอิสลามกับความเป็นท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ถือว่าสังคมมีส่วนทำให้เกิดวรรณกรรม ขณะเดียวกันวรรณกรรมก็ได้้นำความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเช่นกัน วรรณกรรมป็นต้นมลายูปาดานีจึงสามารถสะท้อนค่านิยมอิสลามในสังคมมลายูปาดานีได้เป็นอย่างดี

1.4 รูปแบบการนำป็นต้นไปใช้

ในปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นสถานที่อบรมให้ความรู้ เป็นศูนย์รวมองค์ความรู้และระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ฉะนั้นองค์ความรู้ใดไม่ได้เข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน องค์ความรู้เหล่านั้นจะค่อยๆ สูญหายไปจากระบบการสืบทอด รูปแบบการนำป็นต้นไปใช้เพื่อให้เกิดผลมากที่สุด จึงต้องนำป็นต้นเข้าสู่ระบบการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 57 และ 58 (2) ที่ได้กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในพื้นที่ โดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลในชุมชนดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด การนำป็นต้นสู่ระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือนำไปสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ ทั้งในระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือแม้แต่ในระดับอุดมศึกษา องค์ความรู้จากป็นต้นสามารถนำไปบูรณาการในเนื้อหาตามหลักสูตรต่างๆ ที่ใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี เช่น 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสาระที่ 1 ว่าด้วย ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม และในรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง 2) หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ 3) หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ และ 4) หลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัธยมระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้การศึกษาปัจจัยด้านผู้สอนและผู้เรียนแล้ว การนำป็นต้นไปใช้กับหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 มีความเป็นไปได้มากที่สุดกับเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้าง

ความมั่นคงทางสังคม ด้วยการนำองค์ความรู้ป็นต้นไปสอดแทรกในสาระวิชาจริยธรรม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น

นอกจากนี้เพื่อให้การฟื้นฟูป็นต้นเป็นไปในลักษณะที่ยั่งยืน จึงต้องดำเนินการส่วนส่งเสริมหรือสิ่งแวดลอมอื่นที่สามารถส่งเสริมการใช้ป็นต้นได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบดังนี้ 1) จัดการแข่งขันการช้บร้งป็นต้นในระดับต่างๆ 2) นำเสนอป็นต้นในรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างไปจากเดิม 3) ส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนรู้ป็นต้นทั้งในรูปแบบหนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ 4) จัดฝึกอบรมหรือเวทีเสวนาเกี่ยวกับป็นต้นอย่างต่อเนื่อง

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้จากป็นต้นมลายูปาตานีเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นที่จะมาอภิปรายผลดังนี้

2.1 ป็นต้นกับภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่าป็นต้นมีจุดเด่นในความเป็นอัตลักษณ์ทางภาษาและการสื่อสารของชาวมลายู เป็นวรรณกรรมดั้งเดิมที่มีความสุนทรีย์แฝงด้วยคุณค่าที่หลากหลาย และมีโอกาสในการนำไปใช้ที่ครอบคลุมทุกระดับวัย และทุกระดับชั้นในสังคม ป็นต้นจึงถือเป็นคติชนชนิดหนึ่งสอดคล้องกับ อารี ถาวรเศรษฐ์ (2546, น. 10) ได้ระบุถึงคติชนด้วยบทบาท 5 ประการ คือ เพื่อความบันเทิงเพื่อเป็นกระจกเงาให้เห็นวัฒนธรรม เพื่อการศึกษากลมกลืน เพื่อรักษาแบบแผนพฤติกรรมของบุคคล และเพื่อเป็นเครื่องบรรเทาอารมณ์ นอกจากนี้ป็นต้นยังสื่อถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างเด่นชัด ชาวมลายูถือธรรมชาติเป็นครู ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อกลางในการอธิบายความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตน ผ่านงานวรรณกรรมที่ใช้ภาษาศิลป์เพื่อเชิญชวนมนุษย์สู่ความดีในกรอบของศาสนา ประการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Pengkaedahan Melayu (หลักการนิยามความเป็นมลายู) ของ ฮาซิม อาวัง (1993) ที่พบหลักสำคัญ 2 ด้านในงานวรรณกรรมมลายู คือ หลักการนิยามด้านธรรมชาติ และหลักการนิยามด้านศาสนา โดยทั้งสองหลักการนี้ มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวพันกัน

2.1.1 ภาษาแม่กับงานวรรณกรรม

ถึงแม้ว่าป็นต้นจะยังคงคุณค่าที่พร้อมอำนวยประโยชน์แก่สังคมอยู่เช่นเดิม แต่กลับพบว่าสถานการณ์ของภาษามลายูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันกลับลดความเข้มข้มลง ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยในฐานะภาษาราชการ ความอ่อนแอในภาษาแม่ของชาวมลายูนี้ส่งผลโดยตรงต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ผ่านวรรณกรรม ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ เพราะ

ภาษาแม่เป็นอัตลักษณ์ที่ระบุความเป็นตัวตนด้านเชื้อชาติ องค์กรความรู้และภูมิปัญญาต่างๆ ที่สะสมมาหลายชั่วอายุคน ได้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการสื่อสารด้วยภาษาแม่ ภาษาแม่เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมของตน ภาษาแม่จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ในวัยแรกเริ่ม

สำหรับชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาษาแม่ของพวกเขาคือ ภาษามลายูปัตตานี ซึ่งมีความแตกต่างเพียงสำเนียงและคำศัพท์บางคำกับภาษามลายูในภูมิภาคอื่น ภาษามลายูปัตตานีเป็นภาษาที่ไม่มีตัวเขียนเป็นของตัวเอง แต่ผ่านการใช้ตัวอักษรปาลาวะ เพื่อเขียนสื่อสารในยุคที่ชาวมลายูนับถือศาสนาพหุ-ฮินดู ในยุคสมัยการปกครองของอาณาจักรลังกาสุกะและศรีวิชัย และเมื่อชาวมลายูปัตตานีหันมารับอิสลาม ในสมัยอาณาจักรมลายูปัตตานี ตัวอักษรยาวี ซึ่งยืมมาจากตัวอักษรอาหรับก็ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในราชการของรัฐ การติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ และในกิจการทางศาสนา แต่สถานการณ์เหล่านี้ได้เปลี่ยนไปเมื่อรัฐปัตตานีถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย การใช้ตัวเขียนยาวีได้ลดบทบาทลง จนเหลือเพียงการใช้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิชาการศาสนาเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏในรูปของวรรณกรรมกิตาบ มีงานเขียนที่ใช้ตัวเขียนยาวีในศาสตร์ด้านอื่นๆ อยู่น้อยมาก รวมทั้งวรรณกรรมปันทุน การถ่ายทอดวรรณกรรมปันทุนในอดีตจึงเป็นการถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะเป็นหลัก

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เริ่มส่งผลต่อภาษามลายูปัตตานีโดยตรง คือ เมื่อมีการบังคับใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2479 เด็กไทยทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไปต้องเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐ ซึ่งใช้ภาษาไทยในการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรจากส่วนกลางทั้งหมด โดยมุ่งหวังยกระดับการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ชาวมลายูจึงเริ่มรับภาษาและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของตนผ่านระบบการศึกษานี้ จนทำให้ภาษาและวัฒนธรรมของตนซึ่งไม่มีโอกาสเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อ่อนแอลง ความอ่อนแอด้านภาษาแม่ของชาวมลายูปัตตานีถูกแทนที่ด้วยภาษาไทยในฐานะภาษาราชการ ซึ่งมีความจำเป็นในการศึกษาและการประกอบอาชีพ ส่งผลให้องค์ความรู้ทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะในภาษามลายูลดประสิทธิภาพในการถ่ายทอดลง เกิดการสูญหายของภาษา ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมมลายูอย่างขนานใหญ่

ในปัจจุบันหลายภาคส่วนได้ระหนักถึงความเสียหายดังกล่าวนี้ จึงเริ่มมีการส่งเสริมให้นำองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นฐานในระดับการศึกษาปฐมวัย การเปิดสอนหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาเพิ่มเติมหรือบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การจัดการเรียนการสอนแบบทวิ-พหุภาษา โดยนักเรียนเริ่มเรียนรู้จากภาษาแม่แล้วเชื่อมโยงสู่ภาษาที่สองอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

การดำเนินการดังกล่าว ถือเป็นบูรณาการการเรียนรู้ที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทยได้อย่างลงตัว ภาษามลายูและวัฒนธรรมมลายูมิได้บั่นทอนการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองและภาษาราชการแต่อย่างใด แต่กลับเพิ่มความหลากหลายของภาษาในฐานะเครื่องมือในการสื่อสารและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มากขึ้น ทั้งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและจากส่วนกลาง สร้างความมั่นคงทางการเรียนรู้และการรักษาอัตลักษณ์ให้ยั่งยืนต่อไป

2.1.2 สถานการณ์ภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ภาษา” ถูกนับรวมอยู่ในความเป็นอัตลักษณ์ ที่มีความสำคัญในการสร้างและเชื่อมสำนักของกลุ่มหรือชาติพันธุ์ ผ่านพิธีกรรม และประสบการณ์ร่วมทางประวัติศาสตร์ แง่คิดดังกล่าวนี้ทำให้เห็นถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทางภาษา ที่มักใช้เป็นเครื่องมือบ่งชี้ถึงความเป็นกลุ่มชน หรือชาติพันธุ์ ซึ่งมักมีความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปด้วย

กรณีของชาวมลายูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะเฉพาะทั้งทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม และภาษา ทว่าในที่นี้ผู้วิจัยจะทำความเข้าใจเฉพาะที่เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านภาษาเท่านั้น สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความหลากหลายแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งในทางที่สร้างสรรค์แล้วน่าจะก่อประโยชน์และเกิดการทำความรู้จัก การเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ แต่ในความเป็นจริงแล้วพบว่าประเด็นนี้ยังมีปัญหาอยู่มากทีเดียว และบ่อยครั้งเกิดกระทบกระทั่งจนนำไปสู่ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ หากมองย้อนไปในอดีตต้องยอมรับว่าภาษามลายูนั้นได้ฝังรากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนานอิทธิพลของภาษามลายูปาตานีได้ปรากฏในวรรณคดีไทยมากมาย แต่ภาษามลายูปาตานีเองในปัจจุบันก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมากขึ้น ซึ่งถือเป็นธรรมชาติของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลง มีความเคลื่อนไหว หยิบยืมระหว่างกัน

ปัจจุบันภาษามลายูที่ใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือเป็นภาษามลายูมาตรฐานใช้อักษรอาหรับในการเขียน “เรียกว่าตัวเขียนยาวี” ซึ่งใช้ในด้านวิชาการศาสนา ผ่านโรงเรียนตาดีกา ปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนหลักสูตรอิสลามแบบเข้ม ลักษณะที่สอง คือการใช้ภาษามลายูถิ่นที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นภาษาพูดที่ย่อมาจากภาษาเขียนอีกทีหนึ่ง และเป็นที่น่าสนใจโดยทั่วไปในการสื่อสารของผู้คนในสังคม ภาษามลายูได้ลงลึกในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นคติชน วรรณคดี สัญลักษณ์ต่างๆ ประชญาชีวิตหรือการเรียกชื่อสิ่งต่างๆ ที่สำคัญคือภาษามลายูได้กลายเป็นภาษาของศาสนาอิสลาม เนื่องจากผู้คนเรียนรู้ศาสนาอิสลามผ่านตำราที่เป็นภาษามลายูปาตานี ตัวเขียนยาวี

เมื่อภาษามลายูปาตานีถูกมองในแง่ที่สัมพันธ์กับศาสนาจึงแทบจะเป็นไปไม่ได้ถ้าจะให้ประชาชนลืมหรือสลัดทิ้งภาษานี้ไป การทิ้งภาษาก็เท่ากับสลัดทิ้งส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของเขา เช่นเดียวกันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จะปรากฏให้เห็นเมื่อผู้คนใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร และเป็นจุดร่วมที่ไม่ยากนักที่ผู้คนเหล่านั้นจะนิยามตนเองว่าเป็นคนมลายู สอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ บารู และคณะ (2552) ชาวมลายูปาตานีจะกำหนด อัตลักษณ์มลายูของตนเองด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ศาสนาอิสลาม ภาษามลายู วัฒนธรรมอิสลามและวัฒนธรรมมลายู และงานวิจัยของสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) อัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานีในปัจจุบันมีอาจแปลกแยกไปจากค่านิยมของอิสลามได้ อิสลามยังช่วยเติมเต็มในค่านิยมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับอัตลักษณ์เดิมของชาวมลายู ซึ่งมีความโดดเด่นในด้านการรู้บุญคุณ ความเอื้ออาทร ความอ่อนโยน ความเกรงใจ และความพอเพียง การจำกัดความชาวมลายูด้วยความเป็นประเพณีมลายู ภาษามลายู และศาสนาอิสลาม จึงยังสอดคล้องกับบริบทของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ภาษายังเป็นสนามในการช่วงชิงการสร้างอัตลักษณ์ ภาครัฐเคยมีนโยบายในการพยายามที่จะลดทอนภาษามลายูให้กลายเป็นเพียงภาษารอง ความผิดพลาดเชิงนโยบายนี้สร้างความเสียหายต่อภาษาและอัตลักษณ์ของชาวมลายูโดยตรง นอกจากนี้ในปี 2504 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลพยายามเข้าไปแทรกบรจุหลักสูตรการศึกษาภาคสามัญในโรงเรียนปอเนาะ โดยที่ปอเนาะเหล่านั้นจะได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน อุปกรณ์การเรียนทำให้ภาษาไทยถูกแนะนำเข้ามาแทนที่ภาษามลายูและหลักสูตรศาสนาเริ่มหดตัวเพื่อเปิดทางให้หลักสูตรสามัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์ (2534) ปัญหาไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เกิดจากปัญหาทางการศึกษา ปัญหาทางภาษา ปัญหาทางศาสนา ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมือง ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความผิดพลาดและความบกพร่องในนโยบายการปกครองของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษา ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา เป็นปัญหาที่รัฐควรแก้ไข และควรจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม

ในอีกด้านหนึ่งก็มีปฏิกิริยาจากคนท้องถิ่นที่กังวลต่ออนาคตภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการต่อรองในระดับนโยบายทางการศึกษาที่เรียกร้องต่อรัฐให้เปิดโอกาสให้ใช้ภาษามลายูในการศึกษาภาควิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชน และมีการรวมกลุ่มเพื่อการฟื้นฟูโรงเรียนตาดีกาใหม่ ที่มีเครือข่ายโรงเรียนตาดีกา จังหวัดปัตตานี (PUSTAKA) และมูลนิธิศูนย์ประสานงานตาดีกาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ (PERKASA) ทำหน้าที่ในการเรียบเรียงตำราเรียน โดยมีผู้นำทางศาสนา (อิหม่าม) ในแต่ละชุมชนเป็นตัวแทนและผู้ดูแลตาดีกา ใช้เวลาเรียน วันเสาร์- อาทิตย์ และใช้ภาษามลายูมาตรฐานตัวเขียนยาวี ในการเรียนศาสนาเบื้องต้น จารีตประเพณีและประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นมลายู รวมทั้งการเรียนตัวเขียนรูมี หรือ โรมานซ์ เพื่อสามารถใช้ภาษามลายูมาเลเซียและอินโดนีเซียด้วย

แต่ว่าปัจจุบันภาพกิจกรรมที่แสดงถึงความเข้มแข็งในการจัดการของชุมชนชาติพันธุ์มลายูผ่านระบบการศึกษาตาดีกา โรงเรียนปอเนาะ ได้หดตัวลงอย่างรวดเร็วเมื่อมีปรากฏการณ์ความรุนแรงในรอบใหม่ที่ปะทุขึ้นมาในปี 2547 เพราะในช่วงแรกของการแก้ปัญหา รัฐได้เพิ่งเล็งไปยังกลุ่มผู้นำทางศาสนา ดังเช่น กลุ่มโต๊ะอิหม่าม อูstadสอนศาสนา ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องปิดบทบาทของตัวเองลง และส่งผลกระทบต่อองค์กรทางสังคม ทำให้กิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่นภายในชุมชนต่างๆ ในสามจังหวัด ตกอยู่สภาพชะงักงันและมีผลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของอิบราฮีมี ณรงค์รักษาเขต และคณะ (2556, น. 113-114) การสืบทอดองค์ความรู้เดิมที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคนกำลังได้ลดลงไปมาก ทำให้สุขภาพจิต และสำนวนสอนสั่งอันเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ภาษาในสังคมมลายูมุสลิมมีการนำมาใช้ลดลงตามไปด้วย

ในขณะที่เดียวกันภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปรากฏให้เห็นว่าการใช้ภาษามลายูปาดานีของเยาวชนรุ่นใหม่โดยรวมนั้นค่อนข้างมีปัญหา สืบเนื่องจากอิทธิพลของสื่อกระแสหลัก ระบบการศึกษา การค้าขาย การติดต่อราชการ จนทำให้การใช้ภาษามลายูปาดานีถูกผสมปนกับภาษาไทยมากขึ้น จึงมีกรณีของการจัดทำพจนานุกรม ไทย-มลายู ขึ้นมาสำหรับเยาวชนหรือผู้สนใจ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาการสำรวจสถานการณ์ทางภาษาชาติพันธุ์ที่พบว่า การใช้ภาษามลายูปาดานีในปัจจุบันมีปัญหาถึงขั้นเป็นวิกฤตทางภาษา สิ่งเหล่านี้ทำให้อัตลักษณ์ทางภาษาที่เป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวรรณกรรมเกิดผลกระทบ ผู้วุโสชาวมลายูจำนวนไม่น้อยที่กระวนกระวายใจมากต่อการใช้ภาษาของคนรุ่นใหม่ เพราะลูกหลานไม่สามารถพูดและอธิบายให้เป็นภาษามลายู แต่มักจะปนด้วยภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ ในแง่นี้ก็สะท้อนให้เห็นถึง ความกังวลและรู้สึกไม่สบายใจ และอาจจะส่งผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมบรรพบุรุษและจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด “ช่องว่างทางวัฒนธรรม” ระหว่างเยาวชนรุ่นใหม่กับผู้ใหญ่ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aminoh Jehwae (2017) ชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้กำลังเผชิญกับวิกฤตด้านอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และแม้แต่ด้านประวัติศาสตร์ โดยวิกฤตด้านภาษาเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด

ผู้วิจัยมองว่าประเด็นเรื่องการศึกษาที่ควรเปิดพื้นที่ให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการศึกษาให้มากขึ้น เปิดพื้นที่ให้ภาษามลายูและวรรณกรรมมลายูเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเข้มข้นเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษามลายู ถือเป็นจุดแข็งของพื้นที่รอยต่อระหว่างสองภาษาใหญ่ในอาเซียน เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติในด้านต่างๆ ได้อย่างมหาศาล ในทางกลับกันหากสถานการณ์การช่วงชิง ประดิษฐ์สร้างอัตลักษณ์ของรัฐและชาว

มลาญยังคงอยู่เช่นเดิมปัญหาทางการศึกษาและความอ่อนแอในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ก็ยังเป็นผลผลิตซ้ำซากที่ไม่ก่อประโยชน์ใดๆ ในการพัฒนาพื้นที่ปลายด้ามขวานแห่งนี้เลย

2.2 ปันตุนกับการเสริมสร้างค่านิยมในสังคม

กระแสของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบันที่ได้ชื่อว่ายุคโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้ทุกๆ สรรพสิ่งที่มีมนุษย์สรรค์สร้างขึ้นถูกพัฒนาอย่างไร้ขีดจำกัด ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นสังคมที่มีอารยะแห่งความศิวิไลซ์ มนุษย์ได้ใช้ภูมิปัญญาที่สั่งสมและสืบทอดกันมาเป็นองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ความเจริญทั้งความเจริญทางวัตถุและความเจริญทางจิตใจ จนถือได้ว่าเป็นอารยธรรมที่ชี้วัดความมั่นคงทางสังคมและความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์

แต่กระแสอันเชี่ยวกรากของโลกทุนนิยม จนกลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากความต้องการที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ กลับทำให้ศีลธรรมอันดีงามในจิตใจมนุษย์ลดต่ำลง เงินตราและวัตถุกลายเป็นเครื่องวัดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะเป็นสิ่งบันดาลความสุขและกำหนดฐานะทางสังคมของมนุษย์ ความเห็นแก่ตัวเติบโตขึ้น บดบังคุณค่าของการเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งมีอาจเรียกได้ว่า เป็นมนุษย์ผู้มียารยะ สิ่งที่จะขัดเกลาและยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นและก้าวสู่ความเป็นอารยชนอย่างแท้จริง คือ วรรณกรรมที่สะท้อนคุณค่าด้านการขัดเกลาสังคม ชาติใดที่ได้ชื่อว่ามีวรรณกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาตินั้นๆ วรรณกรรมจึงสามารถสื่อถึงความถึงความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ และจินตนาการ ของสังคมในแต่ละยุคสมัย วรรณกรรมมีส่วนช่วยในการจรรโลงจิตใจของผู้ที่ได้สัมผัส คอยชำระล้างจิตใจมนุษย์ให้ผ่องใสขึ้น เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เสื่อมถอยทางศีลธรรม วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการขัดเกลาอัธยาศัยของมนุษย์โดยใช้สุนทรียศาสตร์ทางอารมณ์ เพื่อให้มนุษย์มีภูมิคุ้มกันที่ดี การสร้างศักยภาพทางปัญญาจะช่วยให้นักศึกษาดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรู้เท่าทัน

การสร้างรากฐานความเจริญทางสังคมด้วยการใช้วรรณกรรมเป็นเข็มทิศในการสร้างค่านิยมที่ดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แต่กระแสบริโภคนิยมและความก้าวหน้าด้านสื่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้วรรณกรรมได้ถูกเปลี่ยนโฉมหน้าไปอย่างรวดเร็ว คุณค่าของวรรณกรรมได้ถูกบิดเบือนไปโดยเน้นการสร้างมูลค่า ด้วยการผลิตวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงตามความต้องการของผู้เสพวรรณกรรม กำไรขาดทุนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่รอดทางธุรกิจ วรรณกรรมจึงกลายเป็นสินค้าที่สามารถแลกเปลี่ยนคุณค่าได้ด้วยราคา ทำให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงสื่อวรรณกรรมของมนุษย์โดยมีสถานะทางสังคมที่แตกต่างกันเป็นอุปสรรค ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับการเข้าถึงสื่อวรรณกรรมของสังคมในอดีต ที่เกิดขึ้นในบริบทของวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการถ่ายทอดโดยวิถีธรรมชาติ ทั้งนี้หากจะทำให้อุปสรรคดังกล่าวหมดสิ้นไป จะต้องสร้างค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม และปลูกจิตสำนึกเยาวชนในการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษา

สนับสนุนกิจกรรมของสถาบันครอบครัวในการเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างเยาวชน โดยการให้
 วรรณกรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาและสร้างภูมิคุ้มกันในชีวิต ส่งเสริมพัฒนาการด้วยการบ่งเพาะ
 ศิลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจควบคู่ไปกับการเสริมสร้างสติปัญญา ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนเติบโตขึ้นเป็น
 พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชลินจ์ จีนนุ และคณะ (2559)
 กระแสนิยมในวัฒนธรรมสากลในปัจจุบันกลับสร้างความสั่นคลอนต่อตัววรรณกรรมเอง จึงจำเป็นต้อง
 พยายามดำเนินการทั้งการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การประยุกต์ และการสร้างใหม่ เพื่อให้วรรณกรรม
 สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทของสังคมปัจจุบันให้มากที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่า โยงโลกมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีมากขึ้นเพียงใด การใช้
 วรรณกรรมเพื่อการขัดเกลามนุษย์จำเป็นต้องดำเนินการให้มากขึ้นตามไปด้วย แต่อาจต้องคำนึงถึง
 บริบทของเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการผลิตสื่อทางภาษาที่เป็นวรรณกรรมที่มี
 คุณค่า ถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ สร้างจิตสำนึกที่ดีงามควบคู่ไปกับความบันเทิงและสามารถ
 ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ตามความเหมาะสมของยุคสมัยได้ ความงามทางภาษาของ
 วรรณกรรมที่จะเป็นสื่อในการบริโภคจะต้องปราศจากอุปสรรคในการรับรู้ทุกรูปแบบ สามารถเข้าถึง
 ได้ง่ายโดยไม่จำกัดสถานที่ เวลา เพศ วัย สถานะทางสังคม ระดับการศึกษา และความบกพร่องทาง
 ร่างกาย รวมถึงสามารถที่จะขจัดทักษะทางด้านกรอ่านที่มีข้อจำกัดของแต่ละบุคคลออกไปได้ ด้วยวิธี
 นี้วรรณกรรมที่มีคุณค่าจึงจะกลายเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมนุษย์ ถือเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้วรรณกรรม
 ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมภาษาและวรรณกรรม
 ท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ทั้งด้านการ
 อนุรักษ์ การฟื้นฟู และการนำไปใช้

2) หน่วยงานการศึกษาควรมีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นเกี่ยวกับ
 ภาษาแม่ วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านอื่นๆ เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้พื้นฐาน
 ด้านอัตลักษณ์ของตนควบคู่ไปกับวิทยาการสมัยใหม่ เป็นการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่มีความตระหนักถึง
 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การหวงแหนรักษาต่อไป

3) หน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมด้านภาษาและวรรณกรรม
 ท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้าน รวมถึงการเฝ้าระวังทางภูมิปัญญา โดยมุ่งเน้นให้ชาวบ้านตระหนักถึง
 วัตถุประสงค์ดั้งเดิม ของภาษาและวรรณกรรมในการขัดเกลาสังคม และการสืบทอดภูมิปัญญา

4) ชาวบ้านควรมีการส่งเสริมการใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน พร้อมกับสร้างความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อให้คนรุ่นใหม่มีการสืบต่อ โดยไม่หลงลืมวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาวรรณกรรมมลายูอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นอกเหนือจากวรรณกรรมป็นตุน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น และสามารถนำผลการวิจัย มาปรับใช้ในการดำเนินงานด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในระดับท้องถิ่นหรือภูมิภาคต่อไป

2) ควรมีการศึกษาเจาะลึกลงไปในรายละเอียดของแต่ละองค์ความรู้ที่ปรากฏในป็นตุนมลายูปาดานี เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

3) ควรศึกษารูปแบบการนำองค์ความรู้จากป็นตุนมลายูปาดานีไปใช้กับหลักสูตรอื่นที่นอกเหนือจากหลักสูตรอิสลามศึกษาปริญญาตรีประจำมัสยิด ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ของกระทรวง ศึกษาธิการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสาระที่ 1 ว่าด้วย ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และในรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น